

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИКИ

Збірник наукових праць

Випуск 38

A437 **Актуальні** проблеми політики: Збірник наукових праць / Керівник авт. кол. С.В. Ківалов; відп. за вип. О.В. Козаченко. – Миколаїв: Поліграфічне підприємство СПД Румянцева Г.В., 2009. – Вип. 38. – 844 с.

Видається за авторською редакцією

---

*Підл. до друку 07.11.2009. Формат 60x84^{1/8}. Папір офсет. Гарнітура "Шкільна".
Друк ризограф. Обл.-вид. арк. 64,7. Умовн. друк. арк. 49,05. Тираж 300 пр.
Зам. №0711-1.*

Виготовлювач
Поліграфічне підприємство СПД Румянцева Г.В.
Свідоцтво МК № 11 від 26.01.2007 р.
54001, м. Миколаїв, вул. Садова, 1.

ББК 66я43
УДК 32(082)
А437

Засновники:

Одеська національна юридична академія,
Південноукраїнський центр гендерних проблем

Редакційна колегія:

д-р. юрид. наук, професор, академік АПН України С. В. Ківалов
(керівник авторського колективу),
д-р, іст. наук, професор, академік УАПН Л. І. Кормич (ред.),
канд. іст. наук, доцент М. А. Польовий (відп. секр.),
д-р. юрид. наук, професор Ю. П. Аленін,
д-р. політ. наук, професор В. П. Андресюк,
д-р. філос. наук, професор В. С. Богданов,
д-р. політ. наук, доцент К. М. Вітман,
д-р. філос. наук, професор Е. А. Гансова,
д-р. юрид. наук, професор М. А. Даміраї,
д-р. юрид. наук, професор Є. В. Додін,
д-р. політ. наук, професор І. М. Коваль,
д-р. юрид. наук, професор Б. А. Кормич,
д-р. філос. наук, професор М. П. Лукашевич,
д-р. політ. наук, професор С. М. Наумкіна,
д-р. соціол. наук, професор В. М. Оніщук,
д-р. політ. наук, професор А. О. Сіленко,
д-р. юрид. наук, професор Є. О. Харитонов,
д-р. іст. наук, професор Д. С. Шелест,
канд. юрид. наук, доцент О. В. Козаченко (відп. за випуск).

Рекомендовано Вченою радою Одеської національної юридичної академії

Збірник «Актуальні проблеми політики» внесено до переліку ВАК України №1 наукових фахових видань, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з юридичних, соціологічних та політичних наук

(Постанова президії ВАК України від 09.06.1999 р., №1-05/7)

Свідоцтво про реєстрацію КВ № 7364 від 02.06.2003

© Одеська національна юридична академія, 2009
© Південноукраїнський центр гендерних проблем, 2009

Завальнюк В.В., ОНЮА

ГЕНЕЗИС АНТРОПОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ У СУЧАСНОМУ ПРАВОВОМУ ВИМІРІ

Тема наукової статті: «Генезис антропологічних знань у сучасному правовому вимірі» носить актуальний характер, оскільки специфіка нинішнього сприйняття юридичної антропології полягає в її наявній здатності формулювати напрями своїх досліджень на основі несистематизованих, фрагментарних знань інших наук, і вже на цій основі будувати власні наукові підстави. Юридична антропологія аналізує вже не єство психічних процесів людини, скільки пояснює їх в контексті природних особливостей людини, що піддаються впливу правової культури, соціальних організацій і інститутів суспільства. В контексті життєвого досвіду людини, оточуючої його правового середовища, юридична антропологія інтерпретує всі ці моменти як якості реальної окремої людини і виказує відповідні рекомендації з позиції своїх даних.

The topic of a science article: «The genesis of anthropological knowledge in present-day law dimension» has a topical character, as the specific of today perception of anthropology of law is based on the ability to form its researches' direction on the ground of not systematic, fragmentary knowledge of other sciences and only then build its own scientific reasons. Legal anthropology does not analyze the essence of human's mental processes, which are under influence of law culture, social organizations and social institutes. In context of human's life experience, surrounded it's legal environment, legal anthropology interpret all these moments as features of a certain real person and gives some respective recommendations from position of it's knowledge.

На початку нового тисячоліття гуманітарні науки переживають чергову зміну парадигми – концептуальної моделі пізнання.

Як показала історія, наука звертається до нової парадигми лише тоді, коли зіштовхується з такими антиноміями (онтологічними протиріччями), що у рамках колишньої парадигми не мають свого вирішення. Так було у фізиці (теорія відносності, квантова механіка), у психології – аналітична, трансперсональна психологія) та в інших науках.

Сучасне правознавство також підійшло до ряду антиномій, серед яких, на наш погляд, центральною є неадекватність дійсності сформованих уявлень другорядної – пасивної ролі особистості у правовій детермінації, що, нібито, цілком визначається грою соціальних факторів. У зв'язку з наведеним важливим є розуміння генезису антропологічних знань у дослідженні еволюції права.

Питання «Що є людина?» спочатку є фундаментальним питанням для гуманітарних наук. Вже в найраніших пам'ятниках філософської думки представлено питання людини про саме собі, звідки він прийшов і куди прямує. У грецькій філософії, під впливом якої формувалося і формується наш культурний простір, два класичні філософи – Платон і Арістотель – розвинули найбільш цілісні теорії

ливості індивіда, не згідного з рішенням національних юрисдикційних органів, апелювати до міждержавних правозахисних структур, але й широкий комплекс інших засобів, які застосовуються світовим співтовариством з метою дотримання кожною державою основних особистих та політичних прав громадян. У випадках масових грубих порушень ці заходи захисту можуть застосовуватись без згоди на те держави.

Втілення у життя стандартів чесних і вільних виборів вимагає наявності ефективних міжнародно-правових засобів захисту виборчих прав, які не є об'єктом внутрішньодержавного регулювання. Їх юридичне закріплення, процесуальне оформлення відбувається тільки на рівні універсальних та регіональних міжнародних договорів, але на основі реального прагнення державних органів забезпечити на підвладній території повний і безумовний захист основних прав і свобод особи за допомогою особливого виду гарантій – взяття на себе зобов'язання підкорятися приписам міждержавних органів навіть тоді, коли думка внутрішньодержавних і міждержавних органів з питання реалізації прав і свобод не співпадають.

Література:

1. Федоренко В. Виборче право і виборчий процес як складники системи сучасного конституційного права України (теоретико-методологічні аспекти) // *Вибори та демократія*. – 2006. – № 4(14). – С. 18–25.
2. Тихомиров Ю.А. Курс сравнительного правоведения. – М.: Изд-во «Норма», 1996. – 432 с.
3. *Виборче право України. Навчальний посібник* / За ред. В.Ф. Погорілка, М.І. Ставнійчук. – К.: Парламентське вид-во, 2003. – 383 с.
4. *Сравнительное конституционное право* / Отв. ред. В.Е. Чиркин. – М.: «Манускрипт», 1996. – 689 с.
5. Вешняков А.А. Международные избирательные стандарты // *Избирательное право и избирательный процесс в Российской Федерации* / Отв. ред. А.В. Иванченко. – М.: «Норма», 1999. – 856 с.
6. Борисов И.Б. Соотношение норм международного и внутрисоветского права в вопросах избирательного процесса // *Журнал российского права*. – 2002. – № 4. – С. 104–108.
7. *Виборче законодавство: українська практика, міжнародний досвід та шляхи реформування* / За заг. ред. Радченка С.В. – К.: Факт, 2003. – 308 с.
8. Б. Бабін. Програмність міжнародного регулювання виборчих правовідносин в Україні // *Вибори та демократія*. – 2007. – № 1(11). – С. 54–58.
9. Марцеляк О. Вітчизняне і зарубіжне виборче законодавство: стан та перспективи розвитку // *Вибори та демократія*. – 2006. – № 4(10). – С. 52–57.
10. *Вибори Президента України: міжнародний вимір* / Комітет виборців України: аналітична записка. – К., 2004. – 25 с.
11. Звіт Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань встановлення фактів закордонного втручання у фінансування виборчих кампаній в Україні через недержавні організації, що існують на гранти іноземних держав // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.from-ua.com/hotline/41c1b3dc0927e/>
12. Матейкович М.С. Защита избирательных прав граждан в Российской Федерации: Монография. – М.: Изд-во МГУ, 2003. – 304 с.

Яцків І.І., ПЮГ ЛДУВС

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАХОДІВ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Коррупция на современном этапе социально-экономического развития есть одной из глобальных проблем которые приводят к деформации социальных ценностей, правовой культуры и нерационального распределения социальных благ, возможностей и результатов экономической деятельности, что причиняет вред государству и становлению гражданского общества.

Corruption on the modern stage of socio-economic development is one of global problems, which result in deformation of public values, legal culture and law distributing of public benefits, possibilities and results of economic activity, which inflicts considerable harm to forming of institutes of the state, to becoming of civil society.

Систему корупційних правопорушень можна розглядати як механізм неформального перерозподілу суспільних благ – можливостей і результатів господарської діяльності, що завдає значної шкоди формуванню інститутів держави, утвердження їх ролі в процесі соціально-економічного розвитку суспільства, становленню громадянського суспільства.

Механізм протидії корупції в Україні на даний час є актуальною темою дослідження, перш за все тому, що таке явище як корупція набуло тотального поширення в українському суспільстві, негативно впливає на соціальні та економічні засади розвитку країни, перешкоджає проведенню реформування різноманітних сфер правовідносин, неформального перерозподілу суспільних благ, можливостей і результатів господарської діяльності, що завдає значної шкоди формуванню інститутів держави, становленню громадянського суспільства.

Дослідженням даної проблематики займалось багато науковців як в Україні, так і на міжнародному рівні, зокрема О.В. Бандурка, В.Т. Білоус, В.О. Глушков, Ю.В. Грошовий, І.С. Даньшин, Є.Б. Дидоренко, А.П. Закалюк, В.Т. Зеленецький, М.І. Камлик, В.С. Литвиненко, М.І. Мельник, Є.В. Невмержицький, В.М. Попович, В.В. Сташиє, В.Г. Тацій, М.І. Хавронюк, О.Я. Прохоренко, Д.Г. Забрда, О.В. Терещук, А.В. Гайдук та інші.

Відомо, що корупція не може бути зведена до якогось конкретного суспільно-небезпечного діяння чи певного правопорушення. Корупція – це соціальне явище, яке має соціальну обумовленість, соціальні закономірності розвитку, здійснює негативний вплив на процеси суспільного розвитку та пронизує різні сфери суспільства, деформує суспільні відносини [1, с. 20]

Дана стаття має своєю метою визначення заходів запобігання та протидії корупції в Україні, їх видів та надання загальної характеристики кожному з них, здійснення характеристики основних нормативно-правових актів, які визначають заходи запобігання та протидії корупції в Україні. Доцільним є також з'ясування ефективності правових поступатів та шляхів вдосконалення антикорупційного законодавства, практики протидії корупції.

Нове антикорупційне законодавство містять перелік обмежень, спрямованих на запобігання та протидію корупції, щодо отримання пода-

рунків, обмеження щодо роботи близьких осіб, спеціальні обмеження для осіб, які звільнилися з посад або припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави, органів місцевого самоврядування; спеціальні обмеження щодо юридичних осіб, яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційного правопорушення. Окремі положення присвячені фінансовому контролю, кодексам поведінки, антикорупційній експертизі проектів нормативно-правових актів та спеціальним вимогам щодо прозорості інформації у приватній сфері. Зокрема заходи щодо запобігання та протидії корупції передбачені Законом України «Про засади запобігання та протидії корупції» [3] (надалі Закон – авт.)

Загальні обмеження, спрямовані на запобігання та протидію корупції передбачають заборону суб'єктам відповідальності за корупційні правопорушення (крім юридичних осіб та їх посадових осіб, фізичних осіб):

I. Використовувати своє службове становище з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі:

- неправомірно сприяти фізичним або юридичним особам у здійсненні ними господарської діяльності, одержанні субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів, пільг, укладанні контрактів (у тому числі на закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти);

- неправомірно сприяти призначенню на посаду особи, яка не має переваг перед іншими кандидатами на цю посаду;

- неправомірно втручатися в діяльність інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування або посадових осіб;

- неправомірно надавати перевагу фізичним або юридичним особам у зв'язку з підготовкою проектів, виданням нормативно-правових актів та прийняттям рішень, затвердженням (погодженням) висновків.

II. Займатися іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю (крім викладацької, наукової та творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту, що здійснюються в позаробочий час) безпосередньо або через інших осіб, якщо інше не передбачено законом. Дане обмеження не застосовується до депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), а також на посадових осіб юридичних осіб публічного права, які одержують заробітну плату за рахунок державного чи місцевого бюджету.

III. Входити, у тому числі через інших осіб, до складу органу управління чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі, та представляють інтереси держави в раді товариства (спостережній раді), ревізійній комісії господарського товариства), якщо інше не передбачено законом. Дане обмеження не застосовується до тих ж категорій осіб, що і попереднє.

IV. Відмовляти фізичним або юридичним особам в інформації, надання якої передбачено законом, надавати недостовірну чи не в повному обсязі інформацію.

Фізичним та юридичним особам також забороняється здійснювати фінансування органів державної влади чи органів місцевого самоврядування,

у тому числі надавати їм матеріальну та/або нематеріальну допомогу, безоплатно виконувати роботи, надавати послуги, передавати кошти та інше майно, крім випадків, передбачених законами та чинними міжнародними договорами України, укладеними в установленому законом порядку.

Особам, які можуть бути суб'єктами корупційних правопорушень необхідно вживати заходів для недопущення конфлікту інтересів. Згідно з законодавчим визначенням конфлікт інтересів – реальні або такі, що видаються реальними, протиріччя між приватними інтересами особи та її службовими повноваженнями, наявність яких може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень. Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають повноваження органів державної влади, органів місцевого самоврядування, порядок надання окремих видів державних послуг та провадження інших видів діяльності, пов'язаних з виконанням функцій держави, органів місцевого самоврядування, мають передбачати порядок та шляхи врегулювання конфлікту інтересів

Законом (ст.5) визначає обмеження щодо одержання подарунків. Зокрема, особам, уповноваженим на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування та особам, прирівняним до них у зв'язку з виконанням ними функцій держави або органів місцевого самоврядування забороняється приймати подарунки, за винятком випадків:

- 1) прийняття особистих подарунків, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, за умови, що вартість одного подарунка не перевищує розміру однієї податкової соціальної пільги (вона встановлюється Законом України від 22.05.2003 р. № 889-IV «Про податок з доходів фізичних осіб». Податкову соціальну пільгу встановлено на рівні 50 % від розміру мінімальної заробітної плати (наприклад на 2009 рік вона становить 605 грн. x 50 % = 302,50 грн.);
- 2) одержання подарунків під час проведення офіційних заходів (які передаються органу державної влади у триденний строк в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України).

Законом також встановлюється обмеження щодо роботи близьких осіб, що полягає у забороні безпосереднього підпорядкування близьких осіб суб'єктам корупційних правопорушень (за деякими встановленими Законом винятками). Близькими особами відповідно до Закону є подружжя, діти, батьки, рідні брати і сестри, дід, баба, онуки, усиновлювачі, усиновлені, а також інші особи за умови їх постійного проживання разом із суб'єктом і ведення з ним спільного господарства. Тобто для того, щоб особи вважались близькими необхідно 2 умови:

- спільне проживання, кровне споріднення, усиновлення чи подружні відносини;
- ведення спільного господарства.

Особи які можуть бути суб'єктами корупційних правопорушень зобов'язані повідомити керівництво органу, на посаду в якому вони претендують, про працюючих у цьому органі близьких їй осіб.

Цікавим також є положення про те, що коли такі обставини мають місце, то відповідні особи та близькі їм особи, вживають заходів щодо

їх усунення у 15-тиденний строк. Якщо в даний строк обставини добровільно не усунуто, відповідні особи та/або близькі їм особи в місячний строк підлягають переведенню в установленому порядку на іншу посаду, що виключає безпосереднє підпорядкування.

При неможливості такого переведення особа, яка перебуває в підпорядкуванні, підлягає звільненню із займаної посади, крім випадків, передбачених законодавством, що регулює питання доброчесної поведінки осіб, уповноважених на виконання функцій держави, органів місцевого самоврядування. Особам, які можуть бути суб'єктами корупційних правопорушень (за винятками встановленими Законом) забороняється брати участь у роботі колегіальних органів під час розгляду питань щодо призначення на посаду близьких їм осіб та в будь-який інший спосіб впливати на прийняття такого рішення.

Передбачені Законом або іншими законами обмеження щодо осіб, уповноважених на виконання функцій держави та прирівняних до них осіб зберігаються протягом 2-х років після звільнення таких осіб з посад або припинення ними в установленому порядку діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, органів місцевого самоврядування, за умови якщо обов'язки цих осіб на новій посаді у приватному секторі безпосередньо пов'язані з функціями, які виконували особи, перебуваючи на попередній посаді.

Нововведеним Законом є люстрація або запровадження спеціальної перевірки для осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних з виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування, у тому числі щодо відомостей, поданих особисто. Організація проведення спеціальної перевірки покладається на керівника органу державної влади, органу місцевого самоврядування, на зайняття посади в якому претендує особа. До проведення спеціальної перевірки залучаються спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції, а в разі потреби – інші центральні органи виконавчої влади. Спеціальній перевірці підлягають відомості про:

- притягнення особи до кримінальної відповідальності та відповідальності за корупційні правопорушення;
- достовірність інформації про доходи, їх джерела та зобов'язання фінансового характеру, у тому числі за кордоном, щодо особи, яка претендує на посаду, та близьких їй осіб;
- наявність у особи та близьких їй осіб корпоративних прав;
- особу, яка претендує на зайняття посади, у тому числі про стан її здоров'я, освіту, наявність наукового ступеня, вченого звання, підвищення кваліфікації.

Спеціальна перевірка проводиться у п'ятнадцятиденний строк за письмовою згодою особи, яка претендує на зайняття посади. У разі відсутності зазначеної згоди питання щодо такої кандидатури не розглядається. Положення щодо організації проведення спеціальної перевірки затверджується Кабінетом Міністрів України.

Одним із способів протидії корупції виступає фінансовий контроль. Для осіб, які підходять під суб'єктів корупційних правопорушень встановлено зобов'язання подавати відомості про майно, доходи, витрати, зобов'язання фінансового характеру, у тому числі за кордоном, у поряд-

ку та обсягах, визначених законами та іншими виданими на їх основі нормативно-правовими актами. Порядок оприлюднення зазначених відомостей визначається законом. У разі неподання або подання недостовірних відомостей зазначена особа не може бути призначена (обрана) на відповідну посаду, а призначена особа підлягає звільненню, якщо інше не передбачено Конституцією України. Фінансовий контроль є універсальним явищем і застосовується у різних сферах суспільного життя. В теорії фінансового права фінансовий контроль розглядають як цілеспрямовану діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, спрямовану на додержання законності, фінансової дисципліни і раціональності у забезпеченні реалізації фінансової діяльності держави, тобто мобілізації, розподілу й використання централізованих та децентралізованих фондів коштів з метою виконання завдань і функцій держави та ефективного соціально-економічного розвитку всіх суб'єктів фінансових відносин. Методами фінансового контролю є ревізія, тематична перевірка, обстеження, безперервне відстежування фінансової діяльності. Кожний з цих методів поділяється на часткові способи та прийоми, які дають змогу розв'язувати певні проміжні завдання.

Загальні вимоги до поведінки осіб, які можуть бути суб'єктами корупційних правопорушень, якими вони зобов'язані керуватися під час виконання своїх службових повноважень, підстави та порядок притягнення до відповідальності за порушення цих вимог встановлюються в законодавстві. Спеціальні вимоги, залежно від характеру діяльності та повноважень можуть встановлюватись законодавством, яке регулює дану діяльність, також є можливість закріплення норм професійної етики та інших вимог щодо здійснення окремих видів діяльності в кодексах поведінки підприємців, представників відповідних професій.

Для виявлення у проектах нормативно-правових актів норм, що можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень, розроблення рекомендацій стосовно їх усунення повинен бути створений спеціальний уповноважений орган (чи призначена особа) з питань антикорупційної політики який проводить антикорупційну експертизу проектів нормативно-правових актів. Фактично таким органом у Верховній Раді може бути комітет, при Президентові України – уповноважена особа з Секретаріату, хоч за Законом порядок і методологія проведення антикорупційної експертизи та порядок оприлюднення її результатів повинен визначатись Кабінетом Міністрів України.

Результати антикорупційної експертизи підлягають обов'язковому розгляду під час прийняття рішення щодо видання відповідного нормативно-правового акта. Антикорупційній експертизі підлягають:

- 1) проекти законів України;
- 2) проекти актів Президента України, Кабінету Міністрів України, центрального органу виконавчої влади за рішенням відповідно Президента України, Кабінету Міністрів України, зверненням центрального органу виконавчої влади.

За ініціативою фізичних осіб, об'єднань громадян, юридичних осіб може проводитись громадська антикорупційна експертиза проектів нормативно-правових актів.

Проведення громадської антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів та оприлюднення її результатів здійснюється за рахунок відповідних фізичних осіб, об'єднань громадян, юридичних осіб або інших джерел, не заборонених законодавством.

Своєрідним доповненням до законодавства України про інформацію є положення статті 14 Закону, яка зазначає, що не є конфіденційною та не може становити комерційну або банківську таємницю інформація про:

1) розміри, види благодійної та іншої допомоги, що надається фізичним та юридичним особам чи одержується від них особами, які можуть бути суб'єктами корупційних правопорушень;

2) розміри, види винагороди, що одержують особи, а також правочини, пов'язані з одержанням подарунків цими особами або близькими їм особами;

3) працевлаштування, виконання робіт, надання послуг за цивільно-правовими угодами близьким особам осіб, які уповноважені на виконання функцій держави та місцевого самоврядування і прирівняних до них осіб, якщо інше не передбачено законом.

Отже, встановлені Законом (який діятиме з 1 січня 2010 року) заходи щодо запобігання та протидії корупції містять багато положень, які потребують доопрацювання та уточнення, зокрема щодо розробки ефективного механізму їх реалізації, особливо у сферах тлумачення загальних заходів протидії корупції (I–IV), конкретизації ознак суб'єктів корупційних правопорушень та особливостей об'єктивної сторони (які будуть необхідними для кваліфікації конкретного складу корупційного правопорушення), суб'єктів (чи суб'єкта) корупційних правопорушень, порядку повернення подарунків, здійснення спеціальної перевірки, проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів, та ін.

Література:

1. Мельник М.І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії: Монографія. – К.: Атіка, 2001. – 304 с.
2. Про боротьбу з корупцією: Закон України від 05.10.1995 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1995. – № 34. – ст. 266.
3. Про засади запобігання та протидії корупції: Закон України від 11.06.2009 // Голос України. від 18.07.2009. – № 132.
4. Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень: Закон України від 11.06.2009 // Офіційний вісник України (ОФУ) від 24.07.2009. – № 53.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення: Закон України від 11.06. 2009 // ОФУ від 24.07.2009. – № 53.

Андрушко А.В., ЗДУ

РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ГЕРОНТОЛОГІЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ (1917–2001 рр.)

В статті проаналізована історія розвитку законодавства, касаючогося протидії злочинності проти геронтологічної (лиць похилого віку та протипоследних) протидії злочинності за період 1917–2001 гг. Накопленний історичний

чекский опыт сохраняет свою актуальность и сегодня, поскольку позволяет утверждать современное законодательство.

The article examines historical development of the legislation in the sphere of counteraction to gerontological (committed against old age persons and/or committed by them) criminality for a period of 1917–2001. Accumulated historical experience retains its relevancy in present days since it makes possible to improve contemporary legislation in corresponding part.

На фоні прогресуючих тенденцій старіння населення в Україні фіксується негативна динаміка геронтологічної злочинності (злочинності осіб похилого віку та щодо вказаної категорії осіб). У той же час, на наш погляд, держава не готова до нових викликів, не має резерви для вдосконалення у даному контексті містить і кримінальний закон. Видається, що дослідження еволюції законодавства у сфері протидії геронтологічній злочинності є досить актуальним, оскільки напрацьований раніше досвід може бути певною мірою використаний нині. Доводиться констатувати, що вказана проблема спеціально не висвітлювалася на сторінках юридичної літератури.

Мета цієї статті – дослідити історію розвитку законодавства у сфері протидії геронтологічній злочинності за період 1917–2001 рр.

Раніше нами відзначалося, що у період, який тривав до 1917 року, було закладено фундамент у дослідження особливостей злочинності осіб похилого віку та щодо таких осіб. Вже тоді кримінальний закон підходив до старих з позиції гуманізму. У такому ж руслі працювали й тогочасні науковці [1, с. 508]. У післяреволюційний же період розглядувана проблема фактично випала з поля зору юристів. У літературі її подеколи зачіпали лише психіатри, зводячи найчастіше до проблеми обмеженої осудності і т.д. [9, с. 118].

В документах радянської влади, які діяли на території України до прийняття Кримінального кодексу УСРР 1922 р., ми майже не знаходимо вказівок на особливості кримінальної відповідальності осіб похилого віку чи осіб, що вчинили злочини щодо них. Чи не єдиним винятком є п. 3 ст. 25 Керівних начал з кримінального права РСФСР 1919 р. (були введені в дію на території України відповідно до постанови колегії Народного комісаріату юстиції УСРР у 1920 р.), який приписує, що до злочинців, стосовно яких неможливо чи недоцільно застосовувати покарання у виді штрафу, але котрі у той же час не представляють явної небезпеки для суспільства та держави, слід застосовувати примусові роботи без тримання під вартою, враховуючи при цьому індивідуальні особливості кожного засудженого, а, зокрема, й вік [3, с. 400].

Чинність на території України значної кількості нормативно-правових актів не сприяла утвердженню законності. Зрештою, невдовзі розпочалася робота над кодифікацією законодавства, участь у якій приймали не лише російські фахівці, а й юристи з інших радянських республік, які тоді ще не об'єдналися у СРСР [4, с. 294]. Результатом стало прийняття кримінальних кодексів РСФСР та союзних республік. Утім, як відомо, кримінальні кодекси останніх (у тому числі й УСРР 1922 р.) фактично продублювали базовий.

КК 1922 р. не містить жодних особливостей кримінальної відповідальності осіб похилого віку.

Законами від 27 липня і 7 вересня 1922 р. були введені примітка 1 та примітка 2 ст. 33 КК, що виключали застосування розстрілу до не-